

Gregor Krek

* 8. marec 1840, Četena Ravan, † 2. avgust 1905, Gradec

Na univerzi v Gradcu, glavnem mestu zvezne dežele Štajerske v sosednji Avstriji, ustanovljeni v 16. stoletju, so nekdanj študirali številni slovenski izobraženci. Na tej univerzi je bila tudi stolica za slovenski jezik, za katero je dal pobudo Janez Nepomuk Primic (1785-1823). Bil je tudi prvi profesor slovenščine tam. Ob predavanjih je začel pisati in objavljati šolska dela: Abeceda za Slovence, kateri se hočejo slovensko brati naučiti, Nemško-slovenske branja, Novi nemško-slovenski bukvar ali ABC. Kakšnega pol stoletja kasneje je njegovo delo na tej znanstveni ustanovi nadaljeval slavist dr. Gregor Krek, ki si je prizadeval, da se v Gradcu ustanovi stolica za slovansko filologijo, kar se je uresničilo leta 1870, in prav ta mož, ki je umrl pred sto leti, je bil prvi profesor te stroke.

Brez podpore domačih, ker ni hotel postati duhovnik

Nekdanje čase so šli kmečki sinovi v šole večinoma zato, da postanejo duhovniki. S tem namenom so starši poslali v ljubljansko gimnazijo tudi Gregorja Kreka, ki se je rodil 8. marca 1840 v vasi Četena Ravan v slikoviti Poljanski dolini na Gorenjskem. Kot dijak je imel Gregor vso oskrbo v zavodu Alojzijevišče na Poljanski cesti v Ljubljani, kjer je zdaj Teološka fakulteta. Starši so mu namenili duhovniški poklic. V višjih gimnazijskih razredih se je, kot še nekateri njegovi sošolci, navdušil za slovenstvo in slovanstvo ter je sklenil tudi sam sodelovati v tem narodnem preporodu. Po šestem razredu gimnazije je izstopil iz Alojzijevišča in si našel zasebno stanovanje. "Njegovi domači so spoznali, da se njihove želje ne bodo uresničile, zato so mu odtegnili vso podporo" (Janez Dolenc).

Moral si je pomagati sam in sicer s pisanjem: postal je priden sodelavec Bleiweisovih Novic. Uredniku Bleiweisu je pošiljal razne članke, npr. napotek dijakom, kako naj zbirajo ljudsko slovstvo, objavil je tudi svoj zapis povedke Divji mož. Poglobljaj se je v slovanske jezike in njihove književnosti. Leta 1858 je začel Anton Janežič izdajati literarno glasilo Slovenski glasnik, v katerem je objavljaj literarne in poučne prispevke iz vse Slovenije in že v prvih številkah zasledimo med sodelavci tudi ime Gregorja Kreka. Najprej je v njem objavil dopis, kako se mladina na gimnaziji narodnostno prebujaj, proti koncu leta pa je v svojem dopisu sporočal, da je v tisku zbornik ob stoletnici rojstva pesnika Valentina Vodnika. V Slovenskem glasniku je objavil tudi svojo prvo pesem Otožnost.

Občudovalec in posnemovalc Prešerna

Gregor Krek je bil že v dijaških letih navdušen bralec Prešernovih Poezij "in začel je sam kovati podobne pesmi ter jih objavljaj" (Janez Dolenc). Prva, Otožnost, je bila natisnjena, kot povedano, v Janežičevem Slovenskem glasniku. V njej je v sedmih kiticah izpovedal svoje domotožje po rojstnem kraju, ki ga je moral kot majhen zapustiti. Naslednje leto je objavil ljudsko pesem Rožmanova Alenčica, ki jo je "zapisal, kakor jo je čul". Ob tem je povedal, da je zapisal še več starih izročil iz domačega okolja, toda ti zapisi se niso ohranili. Krek je "koyal" pesmi, vendar pesniškega daru ni imel. To potrjujejo tile verzi iz njegove pesmi Pisarija, ki je nastala po Prešernovi Novi pisariji, in se v njej spomni na usodo našega največjega pesnika: "Lej, poezijo rajnega Prešerna / postrani gleda domovina verna, / ker se ubogi revež je spozabil, / da v lastnem ognju lastni glas je rabil." Svoje pesmi je izdal v zbirki Poezije, ki je izšla v Ljubljani leta 1862. Za uvodom so bili oddelki: Pesmi, Jesenske žalostinke in Soneti - v tem oddelku je bil tudi sonetni venec z akrostihom Polakovi Milici. "Pesniške oblike, izraze in podobe, si je izposodil pri Prešernu, Levstiku in Jenku, jih dopolnil s ponesrečenimi primeri in koseskizmi ter zašel v prazno verzificiranje konvencionalnih občutkov" (A. Pirjevec).

Leta 1860 je uspešno opravil maturo in se jeseni vpisal na graško univerzo: študiral bo klasične jezike. "Ker od doma ni dobil pomoči, je zagrizeno študiral, presenetil profesorje na prvih kolokvijih z odličnim znanjem, in kmalu so mu priskrbeli štipendijo" (J. Dolenc).

Krekovo uspešno znanstveno delo

Več uspeha kot pesnikovanje je imelo znanstveno delo Gregorja Kreka, ki je leta 1864 z doktoratom končal študij na graški univerzi in se potem začasno zaposlil na graški realni gimnaziji. Ves čas študija je načrtoval, da mora na graško univerzo priti tudi slavistika, zato je opustil poezijo in se posvetil slavističnim raziskavam. Z nekaterimi znanstvenimi delu mu je uspelo tudi šolsko ministrstvo na Dunaju prepričati, da je treba na univerzi v Gradcu ustanoviti stolico za slovansko filologijo (jezikoslovje). To se je uresničilo 20. marca 1870: Gregor Krek je bil imenovan kot edini predavatelj in je dobil naslov "izredni profesor". "Vestno se je pripravljal na predavanja in raziskoval posebno ljudsko slovstvo vseh Slovanov. Leta 1874 je predavanja strnil v knjigo *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte* (Uvod v zgodovino slovanske književnosti). To njegovo temeljno delo, ki je kasneje izšlo še enkrat močno razširjeno, mu je prineslo sloves učenjaka po vsej Evropi, osebno pa naslednje leto imenovanje za ordinarija, rednega profesorja za slovansko filologijo na graški univerzi" (J. Dolenc). Delo je vzbudilo splošno zanimanje zaradi obravnavanih etnografskih, mitoloških in literarnih vprašanj. "Druga predelana in pomnožena izdaja (1887), ki ima zlasti bogati bibliografijo, vsebuje v prvem delu najvažnejše vesti lingvistične paleontologije in starih piscev o jeziku, zgodovini in kulturi starih Slovanov, v drugem delu pa splošne opombe o slovanski tradicionalni književnosti in njenem odnosu do kulturne zgodovine" (A. Pirjevec). Gregor Krek je predaval vse do upokojitve leta 1901, 2. avgusta 1905 je v Gradcu umrl. Pokopali so ga na ljubljanskih Žalah.

(obletnica meseca - Ognjišče 09_2005)